

PM Rotel I (Dnr KS 2019/1159)

Förbättrat skydd för totalförsvaret (SOU 2019:34)

Remiss från Försvarsdepartementet

Remisstid 15 november 2019

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i promemorian.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Föredragande borgarrådet Anna König Jerlmyr anför följande.

Ärendet

Försvarsdepartementet har remitterat betänkandet Förbättrat skydd för totalförsvaret (SOU 2019:34) till Stockholms stad för yttrande.

Som en del i ett stärkt totalförsvaret har regeringen i den nationella säkerhetsstrategin aviserat en översyn av vilka författningsförändringar som kan behöva göras för att bättre tillgodose statens behov av att kunna värna totalförsvarets intressen. Regeringen beslutade därför den 23 mars 2017 att tillsätta en parlamentarisk kommitté med uppdrag att se över delar av regelverket som syftar till att skydda Sveriges totalförsvarsverksamhet. Kommittén redovisade den del av uppdraget som rör skyddslagen och skyddsförordningen i delbetänkandet *Några frågor i skyddslagstiftningen* (SOU 2018:26), med primärt fokus på reviderade regler kring skyddsobjekt och vilka möjligheter bevakningspersonal har att ingripa mot drönare.

I slutbetänkandet *Förbättrat skydd för totalförsvaret* (SOU 2019:34) redovisar kommittén resterande del av sitt uppdrag. I kommitténs slutbetänkande läggs flera förslag med bäring på stadens verksamhet fram. Bland annat om befintligt skydd och behov av förbättringar på lagstiftning som syftar till att skydda totalförsvaret. Nuvarande lagstiftning är generellt sett adekvat och motiverad för att värna skyddet för totalförsvaret. I några avseenden behöver ansvarsförhållandet mellan stat och kommun förtydligas och skyddet för totalförsvaret stärkas. Huvudsakligen tydliggörs att kommuner och landsting ska beakta totalförsvarets krav i sin verksamhet i högre utsträckning än i dag.

Mot denna bakgrund förordas ett förtydligande av kommuners och landstings skyldigheter om att totalförsvarets krav ska beaktas i all verksamhet genom förändringar i 3 kap 1 § i lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. Därtill föreslås att staten, genom Länsstyrelsen, får utökade möjligheter att tillvarata totalförsvarets intressen i den fysiska planeringen.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden och Stockholms Stadshus AB. Exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, stadsbyggnadsnämnden och trafiknämnden besvarar remissen genom ett gemensamt tjänsteutlåtande tillsammans stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret m.fl. konstaterar bland annat att det inte finns skäl för att skapa ytterligare en överprövningsgrund för kommunala planer än de som finns idag. Kontoret anser att införandet av ett kontrollsystem är rimligt men att det förslag som kommittén föreslår, där kommuner inte skulle erhålla ersättning genom inlösen av en fastighet där en försäljning stoppats, är oskäligt.

Stockholms Stadshus AB ifrågasätter under alla förhållanden om det är rimligt att en kommun eller kommunalt bolag, som en följd av den föreslagna nya regleringen, ska tvingas behålla, förvalta och reinvestera i en anläggning som kommunen eller bolaget inte längre har något behov av, men som behövs ur ett totalförsvarsperspektiv.

Mina synpunkter

Det är en nationell angelägenhet att Sveriges totalförsvaret och civilförsvaret rustas för framtiden och jag välkomnar det arbete som Försvarsdepartementet leder för detta ändamål. Med det sagt ser jag problem med den föreslagna regleringen och instämmer i det gemensamma tjänsteutlåtande som lämnats av stadsledningskontoret, fastighetskontoret, stadsbyggnadskontoret, exploateringskontoret och trafikkontoret. Även Stockholms stadshus AB lyfter samma invändningar.

Stockholms stad arbetar mycket intensivt med att säkra en långsiktigt hållbar tillväxt i staden och i regionen. Inflyttningen till staden och regionen är hög, tillväxtpotentialen likaså och utmaningarna stora för att hållbart kunna möta den höga efterfrågan. En av de största utmaningarna staden står för är att hålla ett högt tempo i stadsutvecklingsplanerna, bygga tillräckligt och tillräckligt snabbt för att möta den höga efterfrågan på bostäder, lokaler och anläggningar i staden och regionen. Av särskild vikt i detta arbete är att genomföra regelförenklingar i plan- och byggprocessen.

Jag ställer mig tveksam till om det verkligen behöver tillskapas ytterligare en överprövningsgrund för kommunala planer än de som redan finns. I dag har staden fem överprövningsgrunder (riksintressen, mellankommunal samordning, miljö kvalitetsnormer, strandskydd samt hälsa och säkerhet). Det finns en omfattande överprövningsgrund inom ramen för Plan- och bygglagen. Förslaget om en ny överprövningsgrund bör därför utgå.

I stället bör den föreslagna formuleringen om att kommuner ska beakta totalförsvarets krav stramas upp och konkretiseras. Som den är skriven nu är den för allmänt hållen och generell för att kunna ge någon vägledning om vad detta innebär.

Jag ifrågasätter också rimligheten i att Stockholms stad ska tvingas behålla, förvalta och reinvestera i anläggningar som kommunen inte har något behov av, men som behövs ur ett totalförsvarsperspektiv. Det handlar t.ex. om fastigheter i områden med geografiska förhållanden av väsentlig betydelse för det militära försvaret, samt skyddade anläggningar som inrättats för behov inom civilt försvar. I praktiken betyder förslaget att Länsstyrelsen ges ett veto att kunna upphäva kommunala avyttringar, upplåtelse och överlåtelse som går emot totalförsvarets intressen. Exempelvis lyfts det fram att avvecklingen av Loudden är problematisk, något står i direkt strid med kommunfullmäktiges beslutade inriktning för platsen som del i hållbarhetsstadsdelen Norra Djurgårdsstaden.

Det är också nödvändigt att det finns tydligt utpekade aktörer som tar ansvar för såväl etablering som drift och finansiering av totalförsvarsviktiga anläggningar. Varje anläggning som ska bevaras måste också ha en tydlig beskrivning av dess funktion, verksamhet och värden, så att ärendet går att hantera i en beslutsprocess.

Det förslag som kommittén föreslår, där kommuner inte skulle erhålla ersättning genom inlösen av en fastighet där en försäljning stoppats, är oskäligt. Ett system med en kravställande kontrollfunktion utan egna ekonomiska åtaganden riskerar att få oproportionerliga konsekvenser för fastighetsägaren.

Jag har förståelse för att det finns strategiskt viktiga fastigheter och anläggningar i staden och att det är en angelägenhet att skydda staden och landet mot antagonistisk verksamhet. Samtidigt riskerar den föreslagna regleringen, om den blir verklighet, att försvåra genomförande av såväl enskilda byggprojekt som större stadsutvecklingsprojekt. Om förslaget, i sin nuvarande utformning, blir verklighet riskerar det att allvarligt skada tillväxten i Stockholms stad och i regionen som helhet.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i promemorian.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Stockholm den 31 oktober 2019

ANNA KÖNIG JERLMYR

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Remissen

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Remissammanställning

Ärendet

I kommitténs slutbetänkande läggs flera förslag med bäring på stadens verksamhet fram. Dessa förslag beskrivs nedan.

Befintligt skydd och behov av förbättringar

I kommitténs slutbetänkande redovisas en kartläggning av befintlig lagstiftning som syftar till att skydda totalförsvaret. Syftet med kartläggningen är att belysa vilka möjligheter staten redan i dag har att värna totalförsvarets intressen och bereda totalförsvaret skydd.

Av den lagstiftning som redovisas i betänkandet behandlar flertalet regler fysiskt skydd eller informationssäkerhet. Även miljöbalkens och plan- och bygglagens regler om hushållning med mark- och vattenområden bedöms relevanta. Staten kan också skydda totalförsvarsverksamhet genom att ta över ägandet av viss egendom, exempelvis genom expropriation. Ytterligare skyddsverktyg som behandlas i betänkandet är regler om tillståndsprovning till olika verksamheter eller tillståndsprovning vid överlåtelse eller upplåtelse av viss totalförsvarsviktig verksamhet. Kommittén tar även upp exempel på bestämmelser som ger staten rätt att rikta specifika förpliktelser mot verksamhetsutövare att beakta totalförsvarets behov. Särskilda regler finns också i förhållande till statliga myndigheter, som enligt förordning ska beakta totalförsvarets krav i sin verksamhet. Kommuner och landsting är enligt lag skyldiga att vidta de förberedelser som behövs för verksamheten under höjd beredskap (beredskapsförberedelser). Uttryckliga bestämmelser om kommuners och landstings skyldighet att mer generellt beakta totalförsvarets krav, behov och skyddsintressen saknas. Säkerhetsskyddslagens bestämmelser om skydd för säkerhetskänslig verksamhet innebär indirekt ett brett och sammansatt skydd även för totalförsvarsverksamhet, eftersom totalförsvarsverksamheten många gånger också utgör säkerhetskänslig verksamhet.

Kommittén gör bedömningen att nuvarande lagstiftning generellt sett är adekvat och motiverad för att värna skyddet för totalförsvaret. I några avseenden föreslår kommittén att ansvarsförhållandet mellan stat och kommun behöver förtydligas och skyddet för totalförsvaret stärkas.

Det tydliggörs att kommuner och landsting ska beakta totalförsvarets krav i sin verksamhet

I betänkande konstateras att nuvarande lagstiftning inte uttryckligen kräver att totalförsvarets intressen ska beaktas i kommunal verksamhet och att kommuner och landsting därför kan fatta beslut som anses kan få negativa konsekvenser för totalförsvaret. Enligt kommittén framgick det inte minst i fråga om upplåtelse av kommunalt hamnutrymme i Nord Stream 2-projektet, som utlöste diskussioner om gränserna för kommunernas bestämmanderätt i frågor med säkerhetspolitiska implikationer och statens rättsliga verktyg i sådana frågor. Kommittén refererar i sin analys även till frågan om Stockholmsregionens drivmedelsförsörjning och avvecklingen av drivmedelsdepåerna i Bergs oljehamn och Loudan.

Mot denna bakgrund förordar kommittén ett förtydligande av kommuners och landstings skyldigheter om att totalförsvarets krav ska beaktas i all verksamhet genom förändringar i 3 kap 1§. i lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

För att kunna beakta totalförsvarets krav ser kommittén att kommuner och landsting kan behöva stöd från staten. I betänkande föreslås därför en ändring av förordningen (2006:637) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap och som innebär krav på att kommuner och landsting vid behov ska samråda med Länsstyrelsen i frågor av betydelse för totalförsvaret.

Kommittén förutsätter att Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) kan förse Länsstyrelserna med nödvändiga underlag för att kunna ge detta stöd till kommuner och landsting. Kommittén menar att ovan nämnda förslag dels kan stärka kommunernas medvetenhet om totalförsvarets betydelse och behov, dels kan säkerställa att totalförsvarets intressen beaktas i nödvändig utsträckning i det kommunala beslutsfattandet. En motsvarande regel finns redan för de statliga myndigheterna i förordningen (2015:1053) om totalförsvaret och höjd beredskap.

Staten genom länsstyrelsen får utökade möjligheter att tillvarata totalförsvarets intressen i den fysiska planeringen

I kommitténs analys konstateras att det är viktigt att totalförsvarets intressen i deras helhet kan beaktas tillräckligt effektivt i den fysiska planeringen. När exploatering sker av ett markområde av intresse för totalförsvaret bedöms det finnas risk för irreparabel skada på detta intresse. Kommittén menar att tillfälliga behov och ekonomiska intressen inte bör kunna ges företräde och ser därför att det finns behov av att stärka statens möjligheter att bevaka totalförsvarets intressen i den fysiska planeringen.

Enligt bestämmelserna i Plan- och bygglagen ska Länsstyrelsen vid samråd med kommunerna om översiktsplaner verka för att riksintressena blir tillgodosedda. Kommittén menar dock att kommuners planerade användning av ett markområde kan ha en negativ inverkan på totalförsvarets intressen, även om området inte pekats ut som ett riksintresse för totalförsvaret. Kommittén föreslår därför att det införs ett krav på Länsstyrelsen att utöver de utpekade riksintressena även lyfta fram andra aspekter av totalförsvarets intressen i samrådet om översiktsplaner.

Kommittén föreslår också att Länsstyrelsens möjligheter att ingripa mot kommunala beslut att anta, upphäva eller ändra en detaljplan eller områdesbestämmelser utökas till att även gälla då beslutet kan antas innebära att totalförsvarets intressen påtagligt motverkas i något annat avseende än att ett utpekat riksintresse inte tillgodoses.

Förslaget innebär därmed att ytterligare en överprövningsgrund för Länsstyrelsen, ”*totalförsvarets intressen påtagligt motverkas*”, införs utöver de fem som redan finns (riksintressen, mellankommunal samordning, miljö kvalitetsnormer, strandskydd, hälsa och säkerhet).

Staten genom en granskningsmyndighet ges möjlighet att ytterst villkora eller förbjuda överlåtelser, upplåtelser och i vissa fall avveckling av utpekad egendom av väsentligt intresse för totalförsvaret

I slutbetänkandet konstateras att det i dag inte finns något krav i lagstiftningen på att totalförsvarets intressen ska beaktas vid överlåtelser eller upplåtelser av egendom av väsentligt intresse för totalförsvaret. I sin analys identifierar kommittén flera konsekvenser av detta. En konsekvens kan bli att totalförsvarsviktig egendom skingras eller förstörs. En annan konsekvens är att en antagonist genom att förvärva eller nyttja en fastighet inom ett från totalförvarssynpunkt viktigt område kan få en sådan kontroll över geografin att det blir möjligt att skada svenska försvarsförberedelser. En permanent eller tillfällig rådighet över infrastruktur, såsom en hamn eller en flygplats, anses också möjliggöra för en antagonist att agera för att skada Sveriges totalförsvaret. Genom utvalda förvärv eller nyttjanden av egendom i Sverige kan främmande makt försvåra svensk försvarsverksamhet, utöva olaglig underrättelseverksamhet eller på annat sätt stödja en verksamhet som är riktad mot Sveriges säkerhet.

I slutbetänkandet framförs att en angränsande brist i dagens system är att kommuner och landsting utan närmare begränsningar kan överlåta, upplåta eller avveckla vissa fysiskt skyddade anläggningar, exempelvis ett berggrum, som byggts upp eller bekostats av staten för det civila försvarets behov. Även detta anses kunna medföra en risk för att totalförsvarsviktig egendom skingras eller förstörs.

Kommittén föreslår att det införs en ordning som innebär att totalförsvarets intressen ska beaktas inför överlåtelse och upplåtelse samt i vissa fall avveckling av närmare utpekad egendom, som är av väsentligt intresse för totalförsvaret. Det innebär att staten ges möjlighet att granska och ytterst förbjuda sådana förfaranden om väsentliga totalförvarintressen så kräver.

Kommittén bedömer att ett kontrollsystem som utmynnar i att staten kan hindra en tilltänkt överenskommelse är ett lämpligt och effektivt komplement och alternativ till den befintliga expropriationslagstiftningen. Kommittén menar att förslaget om ett kontrollsystem är både mindre ingripande för den enskilde och mindre betungande och kostsamt för staten, än att staten löser in egendomen.

Kommittén föreslår att kontrollsystemet ska omfatta

- hamnar och flygplatser
- fastigheter i områden med geografiska förhållanden av väsentlig betydelse för det militära försvaret samt
- skyddade anläggningar som inrättats för behov inom civilt försvar

Hamnar och flygplatser

I betänkandet förs ett resonemang om hamnars och flygplatsers betydelse för totalförsvaret som handlar om ägande och nyttjande av dessa och hur rådigheten över en hamn eller flygplats kan innebära en stor strategisk fördel för en antagonist. Kommittén konstaterar dock att det inte är nödvändigt att alla hamnar och flygplatser ska omfattas av granskning. Kommittén har eftersträvat avgränsningar som gör att exempelvis mindre flygplatser samt enskilda fritidshamnar och fiskehamnar faller utanför tillämpningsområdet.

Fastigheter i områden med geografiska förhållanden av väsentlig betydelse för det militära försvaret

Även när det gäller ägande och nyttjande av fastigheter i skyddsvärda geografiska områden ser kommittén att en statlig kontroll av överlåtelser och upplåtelser kan vara ett betydelsefullt verktyg för att värna totalförsvarets intressen. Inget av de utpekade

områdena ligger inom Stockholms stads kommungränser varför förslaget inte beskrivs närmare här.

Skyddade anläggningar som inrättats för behov inom civilt försvar

Kommittén anser att även anläggningar för civilt försvar som försetts med förstärkt fysiskt skydd och som ägs av kommuner och landsting bör omfattas av ett statligt kontrollsystem. Det rör sig i de flesta fall om anläggningar som inrättats för ledning inom ramen för den tidigare statliga civilförsvarsorganisationen. Verksamheten, liksom rådigheten över den materiel och de anläggningar som tillhörde verksamheten, överfördes under 1990-talet i huvudsak från staten till kommunerna. Det finns också exempel på anläggningar med förstärkt fysiskt skydd i anslutning till landstingsägda sjukhus.

Påverkan, ansvar och granskning

Eftersom ett kontrollsystem kan innebära en inskränkning i enskilda ägares rätt att fritt få förfoga över egendom och också kan medföra en viss inskränkning i den kommunala självstyrelsen har kommittén gjort bedömningen att det för närvarande saknas möjligheter att peka ut annan egendom än den nämnda, dvs. hamnar och flygplatser, fastigheter i skyddsvärda geografiska områden samt skyddade anläggningar som inrättats för behov inom civilt försvar.

Kommittén konstaterar att det föreslagna kontrollsystemet innebär en inskränkning i den kommunala självstyrelsen när det gäller kommunernas rätt att fritt förfoga över egendom. Enligt kommittén är det dock angeläget med en enhetlig nationell reglering för att skyddet av viktiga totalförsvarsintressen ska kunna uppnås och att intrycket i den kommunala självstyrelsen därmed är godtagbart.

Kommittén föreslår att Länsstyrelserna i Skåne, Stockholms, Västra Götalands och Norrbottens län blir granskningsmyndigheter och ges behörighet att godkänna, villkora och förbjuda förfaranden enligt lagen.

Granskningen ska enligt förslaget äga rum på förhand, dvs före en tilltänkt överlåtelse, upplåtelse eller i förekommande fall avveckling. För kommuner och landsting föreslås granskningen inledas med ett obligatoriskt samrådsförfarande med granskningsmyndigheten. Om samråd inte sker trots att överlåtelsen eller upplåtelsen omfattas av lagen, föreslås granskningsmyndigheten, inom vissa tidsramar kunna inleda granskningsförfarande på eget initiativ.

Om det är uppenbart att förfarandet inte strider mot väsentliga totalförsvarsintressen, föreslås granskningsmyndigheten kunna besluta att ärendet inte föranleder någon ytterligare åtgärd. För de fall som inte kunnat lösas inom ett samrådsförfarande eller avslutas utan åtgärd föreslås att granskningsmyndigheten kan fatta beslut om fördjupad granskning.

Om det efter en fördjupad granskning står klart att en överlåtelse kan ske utan att det strider mot totalförsvarets intressen, ska granskningsmyndigheten, enligt förslaget, besluta att ärendet ska avslutas utan ytterligare åtgärder. I andra fall föreslås granskningsmyndigheten kunna besluta om att villkora eller ytterst förbjuda den granskade överlåtelsen eller upplåtelsen. Granskningsmyndigheten ges i förslaget även möjlighet att ingripa i efterhand inom ett år från det att överlåtelsen eller upplåtelsen fullföljts, om obligatoriskt samråd inte skett.

Inlösen

Kommittén föreslår att en förbjuden försäljning av en fastighet belägen inom ett skyddsvärt geografiskt område ska medföra rätt till statlig inlösen för *enskild* ägare utifrån de villkor som överenskommits mellan de tilltänkta eller tidigare parterna.

Någon kompensationsrätt föreslås däremot inte i förhållande till kommuner och landsting. Kommittén anser att kommuner och landsting har ett ansvar och incitament att värna totalförsvarets intressen, inklusive ett starkt egenintresse av att totalförsvarsviktig infrastruktur inom kommunen, såsom en hamn eller flygplats, inte utsätts för risker i samband med en upplåtelse eller överlåtelse. Kommuner har också större möjligheter än enskilda att bedöma lämpligheten i tilltänkta affärer, inte minst genom upparbetade kommunikationsvägar till länsstyrelser och Försvarsmakten.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden och Stockholms Stadshus AB. Exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, stadsbyggnadsnämnden och trafiknämnden besvarar remissen genom ett gemensamt tjänsteutlåtande tillsammans stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 26 augusti 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret, exploateringskontoret, fastighetskontoret, stadsbyggnadskontoret och trafikkontoret har respekt för att Sveriges totalförsvaret behöver omges av lagstiftning som säkerställer dess funktion och förmågor, samt att dessa kan bibehållas och stärkas. För stadens del innebär kommitténs förslag, tillsammans med andra nationella inriktningsbeslut, att stadens långvariga arbete med krisberedskap nu breddas så att det även omfattar beredskap för det civila försvaret.

Kontoren anser övergripande att det först och främst är angeläget att staten pekar ut en tydlig inriktning och ambitionsnivå samt principer för finansiering av det civila försvaret. I en sådan inriktning bör det även tydliggöras att staten tar ansvar för de uppgifter inom det civila försvaret som idag inte utförs av någon aktör i fredstid, till exempel beredskapslager av förnödheter.

Kontoren vill också hävda att genom en tydlig struktur för ledningsförhållanden och organisation av det civila försvaret är det avsevärt mycket enklare för olika aktörer att förstå sin roll och ta sitt ansvar. I övrigt anser kontoren att det är viktigt att ansvarsprincipen upprätthålls så långt som möjligt även inom det civila försvaret.

Kontoren konstaterar att den föreslagna formuleringen om att kommuner ska beakta totalförsvarets krav i sin verksamhet är så allmän och generell att den inte ger någon vägledning om hur totalförsvarets krav ska beaktas, vilken ambitionsnivå som bör hållas eller vilka förväntningar som andra aktörer kan ha på kommunerna. För att kommuner ska kunna beakta totalförsvarets krav är det nödvändigt att innebörden av detta tydliggörs.

Det är också nödvändigt att det finns tydligt utpekade aktörer som tar ansvar för såväl etablering som drift och finansiering av totalförsvarsviktiga anläggningar. Kontoren ser ingen möjlighet för kommuner att beakta krav om att bevara anläggningar som saknar huvudman eller ansvarig verksamhetsutövare. Varje anläggning som ska bevaras måste också ha en tydlig beskrivning av dess funktion, verksamhet och värden, så att ärendet går att hantera i en beslutsprocess.

Kontoren anser att det inte finns skäl för att skapa ytterligare en överprövningsgrund för kommunala planer än de som finns idag. Att staten inte pekat ut riksintressen för totalförsvarets civila del är ingen tillräcklig grund. Kommunala planer förhåller sig alltid till riksintressen och väger dessa mot andra allmänna och enskilda intressen. Att tillföra en ny, odefinierad överprövningsgrund riskerar att resultera i oönskade och tidskrävande tolkningsfrågor mellan kommuner och Länsstyrelsen. Förutsägbarhet i den fysiska planeringen är av stor vikt för att inte fördröja och fördyra viktiga projekt.

Kontoren har förståelse för att det finns anläggningar och fastigheter där det måste kunna säkerställas att inte antagonistisk verksamhet ska kunna etablera sig eller ta över. Kontoren anser att införandet av ett kontrollsystem är rimligt men att det förslag som kommittén föreslår, där kommuner inte skulle erhålla ersättning genom inlösen av en fastighet där en försäljning stoppats, är oskäligt. Ett system med en kravställande kontrollfunktion utan egna ekonomiska åtaganden riskerar att få oproportionerliga konsekvenser för fastighetsägaren. Kontoren anser att det vid en av staten stoppad överlåtelse därför inrättas ett system för statlig förköpsrätt. Om staten samverkar med kommuner och gör tydligt vad som krävs för att beakta totalförsvarets krav torde dock den typen av situationer kunna undvikas redan i ett tidigare stadium.

Exploateringsnämnden

Exploateringsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 26 september 2019 följande.

1. Exploateringsnämnden beslutar att för sin del besvara remissen med vad som anförs i det gemensamma tjänsteutlåtandet från stadsledningskontoret, exploateringskontoret, fastighetskontoret, stadsbyggnadskontoret och trafikkontoret.
2. Exploateringsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Särskilt uttalande gjordes av Johan Nilsson m.fl. (M), Isabel Smedberg Palmqvist (L) och Hampus Rubaszkin (MP), *bilaga 1*.

Exploateringskontorets tjänsteutlåtande daterat den 26 augusti 2019 är detsamma som stadsledningskontorets.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 24 september 2019 följande.

1. Fastighetsnämnden beslutar att för sin del besvara remissen med vad som anförs i det gemensamma tjänsteutlåtandet från stadsledningskontoret, exploateringskontoret, fastighetskontoret, stadsbyggnadskontoret och trafikkontoret.
2. Fastighetsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Särskilt uttalande gjordes av Dennis Wedin m.fl. (M), Emilie Fors (L), Martin Hansson (MP), Isak Kupersmidt (C) och Jan Valeskog m.fl. (S), *bilaga 1*.

Fastighetskontorets tjänsteutlåtande daterat den 26 augusti 2019 är detsamma som stadsledningskontorets.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 26 september 2019 följande.

1. Stadsbyggnadsnämnden beslutar att för sin del besvara remissen med vad som anförs i det gemensamma tjänsteutlåtandet från stadsledningskontoret, exploateringskontoret, fastighetskontoret, stadsbyggnadskontoret och trafikkontoret.
2. Stadsbyggnadsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Särskilt uttalande gjordes av Joakim Larsson m.fl. (M), Björn Ljung (L), Cecilia Obermüller (MP), Fredrik Lindstål (C) och Mikael Valier (KD), *bilaga 1*.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 23 augusti 2019 är detsamma som stadsledningskontorets.

Trafiknämnden

Trafiknämnden beslutade vid sitt sammanträde den 26 september 2019 följande.

1. Trafiknämnden beslutar att för sin del besvara remissen med vad som anförs i det gemensamma tjänsteutlåtandet från stadsledningskontoret, exploateringskontoret, fastighetskontoret, stadsbyggnadskontoret och trafikkontoret.
2. Trafiknämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Särskilt uttalande gjordes av Daniel Helldén (MP), Ulla Hamilton m.fl. (M), Peter Backlund (L), Johan Fälldin (C) och Mikael Valier (KD), *bilaga 1*.

Trafikkontorets tjänsteutlåtande daterat den 28 augusti 2019 är detsamma som stadsledningskontorets.

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s yttrade vid sitt sammanträde den 27 september 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Sammantaget anser koncernledningen att införandet av ett kontrollsystem är rimligt men att förslaget, där kommuner inklusive kommunala bolag inte skulle erhålla ersättning genom inlösen av en fastighet där en försäljning stoppats, är oskäligt. Koncernledningen anser att det vid en av staten stoppad överlåtelse därför inrättas ett system för statlig förköpsrätt. Koncernledningen ifrågasätter under alla förhållanden om det är rimligt att en kommun eller kommunalt bolag, som en följd av den föreslagna nya regleringen, ska tvingas behålla, förvalta och reinvestera i en anläggning som kommunen eller bolaget inte längre har något behov av, men som behövs ur ett totalförsvarsperspektiv. För sådana totalförsvarsviktiga anläggningar vore det istället bättre om att det fanns tydligt utpekade aktörer som tar ansvar för såväl etablering som drift och finansiering.

Koncernledningen konstaterar att den föreslagna formuleringen om att kommuner ska beakta totalförsvarets krav i sin verksamhet är generell och att vägledning kring hur totalförsvarets krav ska beaktas bör konkretiseras. Koncernledningen anser även att det inte finns skäl för att skapa ytterligare en överprövningsgrund för kommunala planer än de som finns idag.

Koncernledningens tjänsteutlåtande daterat den 27 augusti har i huvudsak följande lydelse.

Underremiss

Stokabs remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Stokab instämmer med utredningens analys att säkerhetsskyddslagens bestämmelser om skydd för säkerhetskänslig verksamhet indirekt innebär ett brett och sammansatt skydd även för totalförsvarsverksamhet, eftersom totalförsvarsverksamheten många gånger också utgör säkerhetskänslig verksamhet. Eftersom det generellt sett inte är fastigheterna där telekommunikationsverksamhet bedrivs i sig utan karaktären på verksamheten som avgör om behov av särskilt skydd utifrån totalförsvarets intressen föreligger, anser Stokab att säkerhetsskyddslagen ger ett mer adekvat skydd än det kontrollsystem som utredningen föreslår. Detta förutsätter dock att det befintliga kompletterande förslaget till säkerhetsskyddslagen om granskning av vissa överlåtelser och upplåtelse genomförs.

Förslaget innebär att överlåtelser och upplåtelse av säkerhetskänslig verksamhet kan granskas av en tillsynsmyndighet och stoppas, om myndigheten bedömer att överlåtelser är olämplig från säkerhetsskyddssynpunkt. Sammanfattningsvis delar Stokab således utredningens uppfattning att infrastruktur för telekommunikation inte bör omfattas av det föreslagna kontrollsystemet.

Stokab konstaterar dock, liksom utredningen, att även om det till säkerhetsskyddslagen kompletterande förslaget omfattar överlåtelser av egendom i den säkerhetskänsliga verksamheten (förutsatt att egendomen har betydelse för Sveriges säkerhet) och således även träffa överlåtelser av fastigheter eller fysisk infrastruktur, så kommer det inte att omfatta *fastigheter runt omkring de säkerhetskänsliga verksamheterna*. Detta innebär att det uppstår en lucka mellan vad som omfattas av det kontrollsystem som utredningen föreslår och vad som skyddas av säkerhetsskyddslagen inklusive dess kompletterande förslag. Som exempel kan nämnas att Stokab inte äger samtliga fastigheter som bolaget befinner sig i för att driva sin verksamhet, utan dessa fastigheter ägs till stor del av tredje parter som själva inte nödvändigtvis bedriver verksamhet som skulle kunna omfattas av säkerhetsskyddslagen. Sådana fastigheter kan då falla utanför såväl det kontrollsystem som föreslås av utredningen som det kontrollsystem som är föreslaget att införas i säkerhetsskyddslagen. Stokab anser att denna lucka innebär en brist i skyddet av svenska säkerhetsintressen och att det skyndsamt bör utredas på vilket sätt den kan täckas.

Stockholm Parkerings remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Bolaget ser positivt på att ansvar för totalförsvarsanläggningar t.ex. skyddsrum och hur de även kan påverka intilliggande fastigheter tydliggörs i betänkandet. Bolaget har sedan tidigare byggt två befolkningsskyddsrum med stöd av dåvarande Räddningsverket, och förvärvat ett befolkningsskyddsrum. Därutöver hyr bolaget fyra befolkningsskyddsrum. Dessa skyddsrum används under fredstid som bilgarage. P-hus Slottsbacken var tidigare en ledningscentral som avvecklats och byggts om till bilgarage.

Bolaget har därför redan idag erfarenhet kring att ansvara för skyddsrum och ser det som ett mycket positivt resursutnyttjande att de under fredstid kan användas som garage. Bolaget ser inga sådana begränsningar i betänkandet. Om bedömning görs att det i framtiden behövs ytterligare befolkningsskyddsrum vill bolaget framhålla värdet av att de under fredstid kan nyttjas som garage. Bolaget skulle välkomna en modell som tidigare funnits då medel för kombinerade skyddsrum och garage kunde äskas. Bolaget vill även framhålla behovet att under fredstid kunna göra omfattande renoveringar som temporärt innebär att normala tider för iordningsställande av skyddsrum ej kan hållas.

Stockholms Hamns remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Stockholms Hamnars nuvarande tre hamnar är ”allmänna hamnar” med innebörden att hamnarna har en skyldighet att ta emot de fartyg som önskar anlöpa hamnen om utrymme finns och om vissa säkerhetskrav är uppfyllda. Stockholms Hamn är dessutom av riksintresse för sjöfarten, vilket innebär att hamnen ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada hamnen. Det är i första hand Stockholms stads ansvar att se till att riksintresset Stockholms Hamn beaktas i den fysiska planeringen och i tillståndsprövningen. Motivet till att hamnen är utsett till riksintresse är dess roll som knutpunkt mellan olika transportslag, att den är en viktig port österut samt hamnens roll och betydelse för stadens och regionens försörjning av varor. De hamndelar i Stockholms Hamn som bedöms vara av riksintresse är Stadsgården, Masthamnen, Skeppsbron, Värtahamnen, Frihamnen samt Loudden. Stockholms Hamn är även en av fem svenska hamnar som har fått status som så kallad ”corehamn” av EU-kommissionen, vilket innebär att hamnen är av strategisk betydelse för europeiska transportflöden och infrastrukturplanering.

Stockholms Hamn anser att betänkandet är otydligt kring definitionen av begreppet hamn. Det innebär att det är förenat med stora svårigheter för bolaget att bedöma konsekvenser och effekter på bolagets löpande verksamhet. Betänkandet innehåller förslag till granskning och kontroller vid förändrat ägande av utpekade tillgångar endera inom bolaget eller hos bolagets ägare. Stockholms hamnar utgår från att granskningsförfarande och kontroller kommer utföras skyndsamt och att behoven av begränsningar motiveras utifrån dess proportionalitet i förhållande till inskränkningen i bolagets möjligheter att förfoga över sina tillgångar. En hamn är en verksamhet som består av många olika företag och verksamhetsutövare. Stockholms Hamnars kunder behöver kunna bedriva sin verksamhet under företagsekonomiskt motiverade förutsättningar. För att hamnens verksamhet ska kunna fungera förutsätts idag en rad olika leverantörers insatser, var och en med tillträde till hamnområdet och inte sällan med verksamhetsplats inom hamnens område. Om det fysiska området som innefattar kontrollsystemet blir för stort kan det leda till negativa konsekvenser och ge upphov till ett antal frågeställningar. Exempelvis behöver en effektiv containerhamn tillgång till bl.a. logistiktytor för omlastning och reparation och rengöring av containrar. Sådan verksamhet bör finnas i närheten av hamnen för att minimera miljöpåverkan och kostnader. Stockholms hamnar menar att betänkandet inte i tillräcklig grad har bedömt och berört hur hamndrift med tillhörande verksamhet kan komma att påverkas av de förslag som presenterats av utredningen.

Koncernledningen har respekt för att Sveriges totalförsvar behöver omges av lagstiftning som säkerställer dess funktion och förmågor, samt att dessa kan bibehållas och stärkas.

Koncernledningen har förståelse för att det finns anläggningar och fastigheter där det måste kunna säkerställas att inte antagonistisk verksamhet ska kunna etablera sig eller ta över.

Koncernledningen anser att införandet av ett kontrollsystem är rimligt men att förslaget, där kommuner inklusive kommunala bolag inte skulle erhålla ersättning genom inlösen av en fastighet där en försäljning stoppats, är oskäligt. Ett system med en kravställande

kontrollfunktion utan egna ekonomiska åtaganden riskerar att få oproportionerliga konsekvenser för fastighetsägaren.

Koncernledningen anser att det vid en av staten stoppad överlåtelse därför inrättas ett system för statlig förköpsrätt. Om staten samverkar med kommuner och gör tydligt vad som krävs för att beakta totalförsvarets krav torde dock den typen av situationer kunna undvikas redan i ett tidigare stadium. Koncernledningen ifrågasätter under alla förhållanden om det är rimligt att en kommun eller kommunalt bolag, som en följd av den föreslagna nya regleringen, ska tvingas behålla, förvalta och reinvestera i en anläggning som kommunen eller bolaget inte längre har något behov av, men som behövs ur ett totalförsvarsperspektiv. För sådana totalförsvarsviktiga anläggningar vore det istället bättre om att det fanns tydligt utpekade statliga aktörer som tar ansvar för såväl etablering som drift och finansiering.

Koncernledningen konstaterar att den föreslagna formuleringen om att kommuner ska beakta totalförsvarets krav i sin verksamhet är generell och att vägledning kring hur totalförsvarets krav ska beaktas bör konkretiseras.

Koncernledningen anser även att det inte finns skäl för att skapa ytterligare en överprövningsgrund för kommunala planer än de som finns idag. Att staten inte pekat ut riksintressen för totalförsvarets civila del är ingen tillräcklig grund. Kommunala planer förhåller sig alltid till riksintressen och väger dessa mot andra allmänna och enskilda intressen. Att tillföra en ny, odefinierad överprövningsgrund riskerar att resultera i oönskade och tidskrävande tolkningsfrågor mellan kommuner och Länsstyrelsen.

Exploateringsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Johan Nilsson m.fl. (M), Isabel Smedberg Palmqvist (L) och Hampus Rubaszkin (MP) enligt följande.

Vi instämmer i den kritik som stadens förvaltningar i sitt gemensamma tjänsteutlåtande riktar mot ett antal av förslagen i slutbetänkandet. Flertalet av förslagen till författningsändringar har direkt bäring på stadens verksamhet, och skulle leda till oproportionerliga konsekvenser för såväl staden som fastighetsägare som för stadens möjligheter till en hållbar stadsutveckling.

Det är framför allt två saker som vi ser som ytterst problematiska. För det första föreslås att totalförsvarets krav ska kunna utgöra ytterligare en överprövningsgrund för Länsstyrelsen i den fysiska planeringen. Detta skulle alltså vara utöver de fem redan existerande; riksintressen, mellankommunal samordning, miljö kvalitetsnormer, strandskydd samt hälsa och säkerhet. Det finns redan idag en omfattande överprövningsgrund inom ramen för Plan- och bygglagen, varför vi anser att detta är ett förslag som bör utgå.

Att införa ytterligare överprövningsgrunder i en redan segdragen process är minst sagt lomhört för nödvändigheten i att öka bostadsbyggandet i Stockholms stad. Utöver detta föreslås att Länsstyrelsen ges möjlighet att ytterst villkora eller förbjuda överlåtelser, upplåtelse och i vissa fall även avveckling av utpekad egendom av väsentligt intresse för totalförsvaret. Det handlar t.ex. om hamnar och flygplatser, fastigheter i områden med geografiska förhållanden av väsentlig betydelse för det militära försvaret, samt skyddade anläggningar som inrättats för behov inom civilt försvar. Detta vore en synnerligen oroväckande utveckling för stadens möjligheter att växa. I praktiken medför förslaget att Länsstyrelsen ges ett veto att kunna upphäva kommunala avyttringar, upplåtelse och överlåtelser som går emot totalförsvarets intressen. Exempelvis lyfts det fram att avvecklingen av Loudden är problematisk, något står i direkt strid med kommunfullmäktiges beslutade inriktning för platsen som del i hållbarhetsstadsdelen Norra Djurgårdsstaden.

Sammantaget skulle förslagen, om de blir verklighet, göra det svårare för staden att genomföra såväl enskilda byggprojekt som större stadsutvecklingsprojekt, genom att möjligheterna att stoppa projekt ökar. Förutsägbarhet i den fysiska planeringen är av stor vikt för att inte fördröja och fördyra viktiga projekt.

Ersättaryttrande

Jonathan Lindgren (KD) instämmer i förslag från ordföranden Johan Nilsson m.fl. (M), Isabel Smedberg Palmqvist (L) och Hampus Rubaszkin (MP).

Fastighetsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Dennis Wedin m.fl. (M), Emilie Fors (L), Martin Hansson (MP), Isak Kupersmidt (C) och Jan Valeskog m.fl. (S) enligt följande.

Vi instämmer i den kritik som stadens förvaltningar i sitt gemensamma tjänsteutlåtande riktar mot ett antal av förslagen i slutbetänkandet. Flertalet av förslagen till författningsändringar har direkt bäring på stadens verksamhet, och skulle leda till oproportionerliga konsekvenser för såväl staden som fastighetsägare som för stadens möjligheter till en hållbar stadsutveckling.

Det är framför allt två saker som vi ser som ytterst problematiska. För det första föreslås att totalförsvarets krav ska kunna utgöra ytterligare en överprövningsgrund för Länsstyrelsen i den fysiska planeringen. Detta skulle alltså vara utöver de fem redan existerande; riksintressen, mellankommunal samordning, miljö kvalitetsnormer, strandskydd samt hälsa och säkerhet. Det finns redan idag en omfattande överprövningsgrund inom ramen för Plan- och bygglagen, varför vi anser att detta är ett förslag som bör utgå.

Att införa ytterligare överprövningsgrunder i en redan segdragen process är minst sagt lomhört för nödvändigheten i att öka bostadsbyggandet i Stockholms stad. Utöver detta föreslås att Länsstyrelsen ges möjlighet att ytterst villkora eller förbjuda överlåtelse, upplåtelse och i vissa fall även avveckling av utpekad egendom av väsentligt intresse för totalförsvaret. Det handlar t.ex. om hamnar och flygplatser, fastigheter i områden med geografiska förhållanden av väsentlig betydelse för det militära försvaret, samt skyddade anläggningar som inrättats för behov inom civilt försvar. Detta vore en synnerligen oroväckande utveckling för stadens möjligheter att växa. I praktiken medför förslaget att Länsstyrelsen ges ett veto att kunna upphäva kommunala avyttringar, upplåtelse och överlåtelse som går emot totalförsvarets intressen. Exempelvis lyfts det fram att avvecklingen av Loudden är problematisk, något står i direkt strid med kommunfullmäktiges beslutade inriktning för platsen som del i hållbarhetsstadsdelen Norra Djurgårdsstaden.

Sammantaget skulle förslagen, om de blir verklighet, göra det svårare för staden att genomföra såväl enskilda byggprojekt som större stadsutvecklingsprojekt, genom att möjligheterna att stoppa projekt ökar. Förutsägbarhet i den fysiska planeringen är av stor vikt för att inte fördröja och fördyra viktiga projekt.

Ersättaryttrande

Lisa Fuglesang (KD) instämmer särskilt uttalande från ordföranden Dennis Wedin m.fl. (M), Emilie Fors (L), Martin Hansson (MP), Isak Kupersmidt (C) och Jan Valleskog m.fl. (S).

Trafiknämnden

Särskilt uttalande gjordes av Daniel Helldén (MP), Ulla Hamilton m.fl. (M), Peter Backlund (L), Johan Fälldin (C) och Mikael Valier (KD), enligt följande.

Vi instämmer i den kritik som stadens förvaltningar i sitt gemensamma tjänsteutlåtande riktar mot ett antal av förslagen i slutbetänkandet. Flertalet av förslagen till författningsändringar har direkt bäring på stadens verksamhet, och skulle obönhörligen leda till oproportionerliga konsekvenser för såväl staden som fastighetsägare som för stadens möjligheter till en hållbar stadsutveckling.

Det är framför allt två saker som vi ser som ytterst problematiska. För det första föreslås att totalförsvarets krav ska kunna utgöra ytterligare en överprövningsgrund för Länsstyrelsen i den fysiska planeringen. Det finns redan idag en omfattande överprövningsgrund inom ramen för Plan- och bygglagen, varför vi anser att detta är ett förslag som bör utgå. Att införa ytterligare överprövningsgrunder i en redan segdragen process är minst sagt lomhört för nödvändigheten i att öka bostadsbyggandet i Stockholms stad.

Utöver detta föreslås att Länsstyrelsen ges möjlighet att ytterst villkora eller förbjuda överlåtelse, upplåtelse och i vissa fall även avveckling av utpekad egendom av väsentligt intresse för totalförsvaret. Det handlar t.ex. om hamnar och flygplatser, fastigheter i områden med geografiska förhållanden av väsentlig betydelse för det militära försvaret, samt skyddade anläggningar som inrättats för behov inom civilt försvar. Detta vore en synnerligen oroväckande utveckling för stadens möjligheter att växa. I praktiken medför förslaget att Länsstyrelsen ges ett veto att kunna upphäva kommunala avyttringar, upplåtelse och överlåtelse som går emot totalförsvarets intressen. Exempelvis lyfts det fram att avvecklingen av Loudden är problematisk, något står i direkt strid med kommunfullmäktiges beslutade inriktning för platsen som del i hållbarhetsstadsdelen Norra Djurgårdsstaden.

Sammantaget skulle förslagen, om de blir verklighet, göra det svårare för staden att genomföra såväl enskilda byggprojekt som större stadsutvecklingsprojekt, genom möjligheterna att stoppa projekt ökar. Förutsägbarhet i den fysiska planeringen är av stor vikt för att inte fördröja och fördyra viktiga projekt.

Stadsbyggnadsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Joakim Larsson m.fl. (M), Björn Ljung (L), Cecilia Obermüller (MP), Fredrik Lindstål (C) och Mikael Valier (KD) enligt följande.

Vi instämmer i den kritik som stadens förvaltningar i sitt gemensamma tjänsteutlåtande riktar mot ett antal av förslagen i slutbetänkandet. Flertalet av förslagen till författningsändringar har direkt bäring på stadens verksamhet, och skulle leda till oproportionerliga konsekvenser för såväl staden som fastighetsägare som för stadens möjligheter till en hållbar stadsutveckling.

Det är framför allt två saker som vi ser som ytterst problematiska. För det första föreslås att totalförsvarets krav ska kunna utgöra ytterligare en överprövningsgrund för Länsstyrelsen i den fysiska planeringen. Detta skulle alltså vara utöver de fem redan existerande; riksintressen, mellankommunal samordning, miljö kvalitetsnormer, strandskydd samt hälsa och säkerhet. Det finns redan idag en omfattande överprövningsgrund inom ramen för Plan- och bygglagen, varför vi anser att detta är ett förslag som bör utgå.

Att införa ytterligare överprövningsgrunder i en redan segdragen process är minst sagt lomhört för nödvändigheten i att öka bostadsbyggandet i Stockholms stad. Utöver detta föreslås att Länsstyrelsen ges möjlighet att ytterst villkora eller förbjuda överlåtelse, upplåtelse och i vissa fall även avveckling av utpekad egendom av väsentligt intresse för totalförsvaret. Det handlar t.ex. om hamnar och flygplatser, fastigheter i områden med geografiska förhållanden av väsentlig betydelse för det militära försvaret, samt skyddade anläggningar som inrättats för behov inom civilt försvar. Detta vore en synnerligen oroväckande utveckling för stadens möjligheter att växa. I praktiken medför förslaget att Länsstyrelsen ges ett veto att kunna upphäva kommunala avyttringar, upplåtelse och överlåtelse som går emot totalförsvarets intressen. Exempelvis lyfts det fram att avvecklingen av Loudden är problematisk, något står i direkt strid med kommunfullmäktiges beslutade inriktning för platsen som del i hållbarhetsstadsdelen Norra Djurgårdsstaden.

Sammantaget skulle förslagen, om de blir verklighet, göra det svårare för staden att genomföra såväl enskilda byggprojekt som större stadsutvecklingsprojekt, genom att möjligheterna att stoppa projekt ökar. Förutsägbarhet i den fysiska planeringen är av stor vikt för att inte fördröja och fördyra viktiga projekt.